

Mértékadó

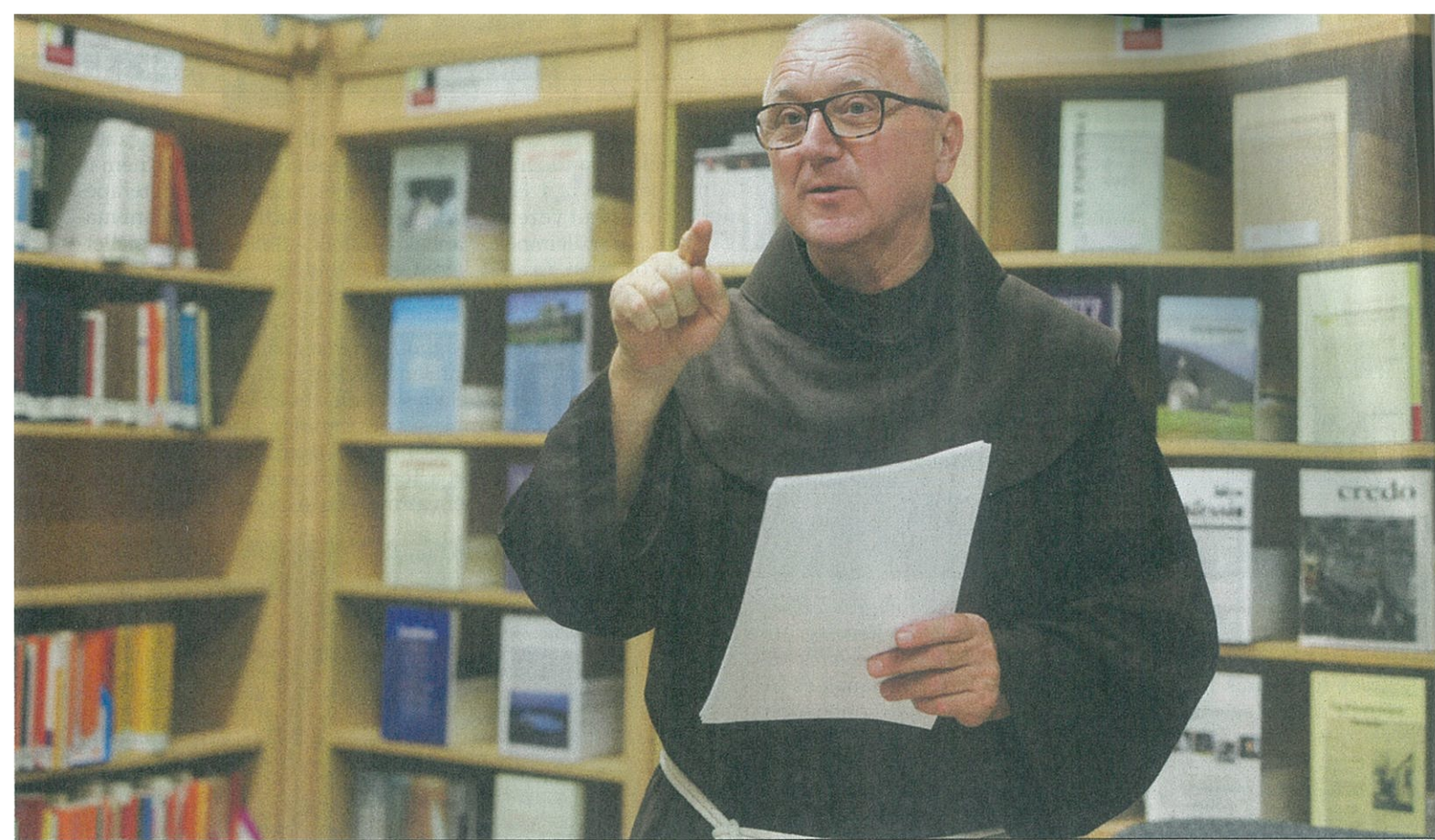
Kultúra • Tv- és rádióműsor
2022. október 31–november 6.

**Giotto, Assisi Szent Ferenc
életrajzfestője**

**Meskó Zsolt darabjának
ősbemutatója
a Párbeszéd Házában**

**Bécsben koncertezett
a Máltai Szimfónia
zenekara**

A kisebb testvéri lelkület

Giotto, Assisi Szent Ferenc életrajzfestője

Gyülekeznek az érdeklődők, és nem is kevesen, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola könyvtárában. A meghirdetett vitett képes előadás témája az alcímben már olvasható: *Giotto, Assisi Szent Ferenc életrajzfestője*, akiről Varga Imre Kapisztrán, a főiskola dogmatika tanszékének tanára fog beszélni, körülbelül egy órában. Mint megtudhattuk, Kapisztrán atya jó néhány-szor járt már Assisiben, jól ismeri Szent Ferenc lakóhelyét és a ferences lelkületet, annak idején ferences rendtörténeti témából doktorált.

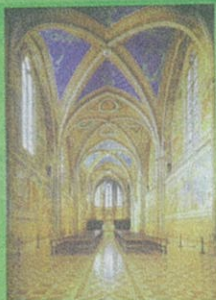
„Azt mondjuk, hogy Giotto Szent Ferenc életrajzfestője, és ennek legalább akkora súlya van, mint egy hagyományos, írásos életrajznak. A ferencesek számára nagyon fontosak a Szent Ferenc-életrajzok. Itt és most a bazilika jelentőségéről szeretnék beszélni, és az nem más, mint Ferenc életszentségének ünneplé-

se a művészet eszközeivel. Azután Szent Ferenc haláláról, temetéséről, szentté avatásáról, a bazilika építéséről és egy szent kultuszának kialakulásáról lesz szó. Harmadikként pedig a felső bazilika kifestése, a Giotto-ciklus létrejötte lesz a téma. Egy képet elemeznénk majd hosszabban, az egész ciklus központi darabját, amely azt a jelenetet ábrázolja, amikor Szent Ferenc visz-

szadja a ruháit apjának. Vajon mi volt a célja a bazilika építésének? Annak a bemutatása, hogyan lehet találkozni Jézussal Ferenc útján? Hogyan értelmezzük ferencesként Ferenc evangéliumi útját és annak megújító erejét? Szent Bonaventura különböző új- és ószövetségi tipológiák segítségével igyekszik megragadni és ünnepelni Ferencet úgy, mint az új pátriárkát, mint Krisztus mását, mint a hatodik pecsét angyalát. Ezek a biblikus

3. A felső bazilika kifestése, a Giotto ciklus és létrejötte

- Az egész felső bazilika ikonográfiai programját Matteo d'Aquasparta miniszter generalis (1287-89) nevéhez szokás kötni. (Ez sokkal több, mint a Giotto képek.) A Szent Ferenc ciklus alapja: Bonaventura *Legenda Maior*.

Giotto. Legend of Saint Francis – Saint Francis Renouncing His Father's Inheritance

kifejezések Ferenc halála után nem sokkal a pápai dokumentumokban jelennek meg.

Szoktuk mondani, hogy Ferenc a lelki élet mestereként, tanít bennünket. Arra tanít, hogyan szerezzük vissza Isten, a teremtett világ és az ember elveszett egyensúlyát. Fontos a keresztre feszített Krisztus ünneplése. Az assisi bazilika Szent Ferenc-temploma, de – nem tud más lenni – egyben a Keresztfeszített bazilikája is. Európa csak a feudális sémák szerint tudott gondolkodni. Ferenc és társai a *minores* élete felé fordultak, és mindenkinek a *kisebb testvéri lelkiület* ajánlották. Az assisi bazilika ennek a ferences ideálnak a megjelenítője. Itáliában ez a legépebben megmaradt 13. századi falfestményekkel bíró templom” – kezdte előadását Varga Kapisztrán.

A kivétíton némi szöveg kíséretében képeket láthattunk, sajnos elég gyenge minőségben; túl kicsik és így kissé nehezen értelmezhetőek voltak. Giotto képeinek szín- és részletgazdagsága, élményszerűsége nem érvényesült, az előadás azonban korántsem Giotto festészetéről szólt, hanem az assisi templomról, a ferences lelkiület kiáramlásáról, mondhatjuk úgy is, az egész világra szóló hatásáról.

Egy érdekes kérdéssel folytatta előadását Kapisztrán atya: „Vajon kinézete alapján mit mondunk erre a templomra? Hogy szegény? Én azt mondom, igen. Azért mondhatjuk szegénynek, mert

hiányoznak belőle a szobrok és a mozaikok. Akkoriban a minőségi épületeket mozaikkal díszítették, ám ebben a templomban csak elvétve, a főhelyeken van mozaik. Szegény vidékeken, ahol nem tudtak mozaikot és szobrokat rendelni a templomba, freskókkal pótolták ezeket, a mozaik helyett a falfestést alkalmazták. Ez a templom tehát azért szegény, mert festett, és nincs benne valódi mozaik. A mozaikutánzó díszítés, ami a bordákon is megjelenik, persze másutt is, gótikus falfestményeken is előkerül. A szegénység kérdésével kapcsolatban nem szabad elfelejtenünk: ez nemcsak a rend fontos temploma, hanem pápai kápolna is volt.

Amikor 1226. október 3-án este meghalt Szent Ferenc, október 4-én eltemették a Szent György-templomban, ahol annak idején írni, olvasni is tanult. A generális, Illés testvér, illetve IX. Gergely pápa már ekkor arra gondoltak, hogy egy nagyszabású templomot építenek Ferenc tiszteletére. 1228. július 16-án avatják szentté Ferencet a Szent György-templomban, és másnap a pápa maga teszi le a Szent Ferenc-bazilika alapkövét.

IX. Gergely kettős emléket állított Szent Ferencnek: az írástudók számára megíratta Celanói Tamás testvérral a szent életrajzát, az írni-olvasni nem tudók számára pedig egy templomot emeltetett Szent Ferenc tiszteletére, ez az *ecclesia specialis*.

A templom helyének nevét megváltoztatták. Eredetileg Pokoldombnak hívták, kivégzőhely volt ugyanis, azután pedig a Paradicsom-domb nevet kapta. 1228-ban IX. Gergely a telket és a bazilikát a Szentszék tulajdonának jelenti ki – ez a pápa reprezentációs szándékát is tükrözi –, 1230-ban pedig az épülő bazilikát az egész rend fő- és anyaegyházának nyilvánítja, majd elrendeli, hogy Ferenc holttestét szállítsák át a bazilikába. Ekkor valami váratlan esemény történt. Nem tudjuk pontosan, hogy mi, lehet, hogy el akarták lopni a szent maradványait. Mindenesetre egészen az 1800-as évek elejéig nem tudták, hogy hol vannak Ferenc földi maradványai, csak az volt biztos, hogy valahol a bazilikában” – mesélte tovább Ferenc történetét Kapisztrán atya.

„Tizenegy év alatt épült fel ez az óriási templom, 1253. május 25-én szentelte fel IV. Ince pápa. 1300 után pedig elkezdték hozzáépíteni az oldalkápolnákat” – hallhattuk a folytatásban.

Az előadó arra is kitért, hogyan keletkezett a Giotto-ciklus. Az egész felső bazilika ikonográfiai programját, melynek csúcsa a Szent Ferenc életét bemutató huszonnyolc freskó, Matteo d'Acquasparta miniszter generalis (1287–1289) határozta meg. A 11. század óta szokás volt nyugaton a szentek életéből vett egyes epizódok megjelenítése, de Assisi előtt arra még nem történt kísérlet, hogy egy szent egész életét megfessék. A kutatók szerint Giotto 1297-ben már Rómában volt, akkorra tehát befejezte a munkáját Assisiben.

Mészáros Ákos
Fotó: Merényi Zita